

 ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Богдана Хмельницького	Силабус навчальної дисципліни «ПЕДАГОГІЧНА АНТРОПОЛОГІЯ»			
	Статус дисципліни: навчальна дисципліна вибіркового компонента фахового переліку (внутрішньогалузева)			
Галузь знань	01 «Освіта/Педагогіка»			
Спеціальність	013 «Початкова освіта»			
Освітня програма	«Початкова освіта»			
Ступінь вищої освіти	Магістр			
Форма навчання	Денна, заочна			
Курс	1-й курс			
Семестр	2-й			
Обсяг дисципліни	Кредити	3	Години	90
Семестровий контроль	Залік			
Викладач	Шпак В.П. , доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти			
Контактна інформація	shpakvalentina64@vu.cdu.edu.ua			
Кафедра	Початкової освіти			
Навчально-науковий інститут / Факультет	ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва			
Мова викладання	українська			
Предмет навчання (Що буде вивчатися)	Предметом навчання є узагальнення, інтегрування та актуалізація знання, що пов'язане з тематикою курсу і вже отримано здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти в ході попереднього вивчення освітніх компонентів психолого-педагогічного, культурологічного і філософського змісту. Навчальна дисципліна дозволяє також отримати сучасне уявлення про дитину як людину, її розвиток та виховання в просторі, часі і культурі, про найбільш продуктивні для сучасної педагогіки початкової школи теми. Актуальність вивчення «Педагогічної антропології» полягає в тому, що на початку ХХІ століття суб'єктом педагогічної рефлексії стає людина, оскільки саме від неї залежить розв'язання всіх гуманітарних, екологічних та інших проблем довкілля. Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти отримують можливість окреслити способи формування дитини як цілісної особистості під педагогічним впливом, обґрунтувати концепцію розвитку дитини як цілісної, але водночас суперечливої істоти.			

Мета (Чому це цікаво/потрібно вивчати)	Метою курсу є поглиблення і розширення професійної компетентності майбутнього професіонала у сфері початкової освіти, узагальнити й систематизувати знання про людину як складну і багатогранну істоту. Завдання курсу: сформувати у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти основні гуманістичні цінності «життя», «розвиток людини», «культура», «виховання»; навчити адекватно оцінювати значення своєї професійної діяльності, а також прищепити вміння бути відповідальними за її результати; надати уявлення про гуманність, корпоративні відносини, ефективну взаємодію з партнерами освітнього процесу, ставлення до інших як до цілісної особистості; збагатити свідомість гуманістичними і фаховими знаннями з урахуванням культурного і педагогічного спадку; виробити навички самоаналізу, розуміння свого внутрішнього світу.
Програмні результати (Чому можна навчитися)	У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти зможуть: ПРН 1. Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, уміння/навички розв'язання проблем початкової освіти, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.
Компетентності (Як можна користуватися набутими знаннями і вміннями)	Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати дослідницькі та/або інноваційні задачі у сфері початкової освіти. Загальні компетентності: ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: СК 1. Здатність реалізовувати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти в професійній діяльності, усвідомлювати та поціновувати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі. СК 4. Здатність створювати та застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей, визначених у Державному стандарті початкової освіти, в стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.
Зміст дисципліни	Змістовий розділ 1. Теоретико-методологічні основи педагогічної антропології

Тема 1. Педагогічна антропологія та історія її становлення. Педагогічна антропологія як міждисциплінарна галузь людинознавства. Предмет і завдання педагогічної антропології. Концептуальні основи розвитку педагогічної антропології. Макс Шелер як основоположник філософської антропології. Основні підходи осмислення антропологічного вчення.

Історія становлення поняття «антропологія». Сутність поняття «педагогічна антропологія». Принципи педагогічної антропології. Гуманістичні ідеї педагогічної антропології. Концепції процесів педагогічної взаємодії. Завдання освітньо-виховного процесу особистісно зорієнтованої педагогіки. Умови гуманізації педагогічного процесу.

Тема 2. Людина як об'єкт вивчення педагогічної антропології. Людина в контексті природи і культури. Антропогенез. Основні теорії антропогенезу. Фізичні, психологічні, соціальні, економічні та духовні підвалини формування людського суспільства.

Поняття «людини» у педагогічній антропології та його розуміння. Умови формування цілісної особистості. Соціальність і розумність людини. Духовність і креативність людини в контексті педагогічного середовища. Дитина як людина: антропологічний і юридичний аспекти.

Свобода як цінність. Проблемність людської свободи. Свобода та відповідальність. Свобода, і комунікація. Діалогічність та монологічність, відкритість та замкненість. Розвиток творчих здібностей людини. Сутність відчуження, форми його вияву та шляхи подолання. Творчість та її види. Місце та роль цінностей в людському бутті.

Змістовий розділ 2. Історія вітчизняної антропологічної думки

Тема 3. Культура як засіб педагогічної антропології. Етимологія терміна «культура». Антропологічне розуміння культури. Види культур в антропологічному вимірі. Людина і розвиток культури в ХХ-ХХІ ст. Масова та елітарна культура.

Гуманістичний характер і спрямованість вітчизняної антропологічно-педагогічної думки. Вчення В.Каразіна, Г.Сковороди, І.Куліша, О.Духновича, М.Пирогова, К.Ушинського, В.Сухомлинського.

Тема 4. Індивід, індивідуальність, особистість. Особистість і розвиток людської індивідуальності. Складові людської особистості та умови її формування. Типологія особистостей. Соціалізація особистості.

Проблема смерті та характеристика основних аспектів її осмислення. Смыслотворчий характер смерті. Евтаназія, смертна кара, аборти. Зв'язок смерті з проблемою безсмертя. Основні види безсмертя. Феномен клонування. Абсурд та сенс людського буття. Основні підходи осмислення сенсу людського існування. Сенс життя та ідея щастя.

Тема 5. Вікова періодизація. Категорія дитинства. Вікова періодизація. Акселерація та сенситивність. Категорія дитинства і її проблеми в сучасному світі. Законодавча основа охорони дитинства в Україні.

Тема 6. Виховання як антропологічний процес. Розвиток людини в контексті сучасного суспільства. Педагогічний процес та його методологія на сучасному етапі розвитку педагогічної антропології. Етичні, культурологічні та демократичні засади педагогіки. Юридичні підвалини освіти та виховання особистості. Індивідуалізація в сучасній освіті. Формування креативності, відповідальності, та здатності до самовдосконалення в сучасного учня, студента, працівника. Формування та розвиток здібностей в освіті.

Чинники впливу на формування й розвиток особистості. Культурне середовище людини як антропологічний феномен. Національний характер виховання й полікультурний підхід. Сутність процесу виховання. Процес виховання як система. Особливості виховного процесу. Мета і завдання виховання в сучасній школі. Механізми становлення особистості. Педагогіка Я. Корчака.

Педагогічна антропологія в розвитку людинознавчого світогляду педагога. Антропологізм професійної компетентності вчителя початкової школи.

Змістовий розділ 3.

Тема 7-8. Прогресивні світові системи початкової освіти. Освіта, навчання, виховання, розвиток особистості в антропологічному контексті. Організація особистісно орієнтованого, діалогічного навчання. Система освіти Сінгапуру. Особливості

	шкільної освіти Фінляндії. Розвиток освіти в Польщі. Освітні пріоритети Південної Кореї.	
Розподіл годин	Лекційні: 14 год	4 год
	Практичні/семінарські: 16 год	4 год
	Лабораторні	
	Самостійна робота: 60 год	82 год
Критерії оцінювання роботи студентів	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта під час вивчення дисципліни: Структура усної відповіді під час підсумкового контролю та в ході практичних занять вимагає від кожного здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта дотримання таких компонентів: 1) визначення основних понять питання (теми, наукової проблеми): формулювання визначень, базисних категорій і понять; пояснення, тлумачення наведених понять (за необхідності); наведення альтернативних (синонімічних) визначень, якщо такі мають місце; коментар; 2) генезис: звідки ввійшло в педагогічну лексику, коли та як виникло вперше; що відомо про першоджерела; як відбувався подальший розвиток; сучасний стан поняття (наукової проблеми); 3) сутність: взаємозв'язок з іншими компонентами системи; аналіз цих зв'язків; закономірності розвитку і функціонування; 4) технологічний аспект використання теоретичного чи прикладного педагогічного знання: переваги та недоліки; значення для передового вітчизняного чи зарубіжного педагогічного досвіду; існуючі та нерозв'язані проблеми; 5) власна оцінка: альтернативні погляди, власне бачення способів розв'язання проблеми; власна оцінка, припущення, їхня обґрунтованість. 90–100 А – «відмінно» – Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта виявляє: високий рівень володіння навчальним матеріалом; самостійність в аналізі й узагальненні опанованого матеріалу; особливі творчі здібності; уміння самостійно здобувати знання, знаходити і опрацьовувати необхідну інформацію; уміння використовувати сформовані загальні та	

спеціальні компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях; переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності; високий рівень засвоєння практичних умінь і навичок; уміння вільно використовувати набуті знання під час виконання, практичних завдань; уміння висловлювати своє ставлення до обговорюваних проблем, здатний висловити власну думку щодо дискусійних питань, що ґрунтується на глибокому знанні матеріалу з фаху; здатність пов'язувати теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності.

82–89 В – «дуже добре» – Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта виявляє: вільне володіння теоретичним матеріалом; глибоке знання змісту навчальної дисципліни, основних положень наукових джерел і навчальної літератури; уміння вільно використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань, висловлювати своє ставлення до обговорюваних проблем; уміння вільно розв'язувати вправи і задачі у стандартних ситуаціях, знання основоположних теорій і фактів, уміння наводити окремі власні приклади і аргументувати певні думки; здатність пов'язувати теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності; демонструвати високий рівень засвоєння практичних умінь і навичок; уміння застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, здатність аналізувати, установлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки; здатність самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких незначна.

75–81 С – «добре» – Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта виявляє: знання змісту освітніх компонентів, основних положень наукових першоджерел і рекомендованої літератури; уміння використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань, висловлювати своє ставлення до обговорюваних проблем; здатність пов'язувати теоретичний матеріал, із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності; рівень засвоєння практичних умінь і навичок, необхідний для розв'язання теоретичних і практичних завдань; відповідь є переважно логічною, послідовною,

обґрунтованою, дає змогу переважно висвітлити основні положення екзаменаційного питання; під час усної відповіді або розв'язання практичних завдань допустив окремі неточності.

68–74 D – «задовільно» – Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта: в основному опанував знаннями змісту більшості освітніх компонентів, орієнтується в наукових першоджерелах і рекомендованій літературі; теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю, але прогалини не носять суттєвого характеру; виявляє вміння в окремих випадках використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань, не завжди пов'язує теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності; продемонстрував середній рівень засвоєння практичних умінь і навичок, в основному достатній для розв'язання теоретичних і практичних завдань; усна відповідь є невпевненою, непереконливою, фрагментарною, непослідовною, що дає змогу в основному висвітлити поставлене запитання; під час відповіді або розв'язання практичних завдань допустив значні неточності.

60–67 E – «задовільно» – Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта: має часткові знання теоретичного курсу, відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт вивчення; з помилками і неточностями дає визначення понять, формулює закономірності; демонструє практичні навички роботи, які цілісно не сформовані; не виконав частину передбачених програмою завдань або ж вони містять суттєві помилки, які потребують усунення; усні відповіді не точні та недостатньо осмислені.

1–59 F – «незадовільно» – Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта виявляє: часткові знання окремих фрагментів навчального матеріалу з освітніх компонентів; відсутність достатньої орієнтації в наукових першоджерелах і рекомендованій літературі; вміння лише в поодиноких випадках використовувати набуті знання під час виконання практичних завдань і пов'язувати теоретичний матеріал із практичними завданнями майбутньої професійної діяльності; продемонстрував недостатній рівень засвоєння практичних умінь і навичок; більшість завдань не

	виконано; відповідь є невпевненою, непереконливою, непослідовною, що не дає змоги висвітлити екзаменаційні питання.
Запитання до підсумкового контролю	1. Розкрийте генезис становлення поняття «педагогічна антропологія». 2. Конкретизуйте сутність поняття «педагогічна антропологія». 3. Схарактеризуйте принципи педагогічної антропології. 4. Проаналізуйте гуманістичні ідеї педагогічної антропології. 5. Обґрунтуйте концепції процесів педагогічної взаємодії. 6. Розкрийте завдання освітнього процесу особистісно зорієнтованої педагогіки. 7. Поясніть умови гуманізації педагогічного процесу. 8. Схарактеризуйте людину як предмет вивчення педагогічної антропології 9. Конкретизуйте поняття «людини» у педагогічній антропології та його розуміння. 10. Розкрийте умови формування цілісної особистості. 11. Поясніть соціальність і розумність людини. 12. Дайте визначення духовності та креативності людини в контексті педагогічного середовища. 13. Схарактеризуйте дитину як людину в антропологічному і юридичному аспектах. 14. Обґрунтуйте культуру як засіб педагогічної антропології. 15. З'ясуйте етимологію терміну «культура». 16. Поясніть антропологічне розуміння культури. 17. Розкрийте види культур в антропологічному вимірі. 18. Схарактеризуйте людину і розвиток культури в XX-XXI ст. 19. Порівняйте масову та елітарну культуру.

	20. Надайте порівняльну характеристику ключових понять педагогічної антропології «індивід», «індивідуальність», «особистість». 21. Розкрийте сутність поняття «особистість» у контексті розвитку людської індивідуальності. 22. Назвіть складники людської особистості та умови її формування. 23. Конкретизуйте типологію особистостей, особливості соціалізації особистості. 24. Схарактеризуйте вікову періодизацію. 25. Розкрийте категорію дитинства. 26. Проаналізуйте вікову періодизацію. 27. Порівняйте поняття «акселерація» і «сенситивність». 28. Розкрийте категорію дитинства та її проблеми в сучасному світі. 29. Проаналізуйте законодавчу основу охорони дитинства в Україні. 30. Обґрунтуйте виховання як антропологічний процес. 31. Конкретизуйте сутність процесу виховання. 32. Обґрунтуйте процес виховання як педагогічну систему. 33. Поясніть особливості виховного процесу. 34. Визначте мету і завдання виховання в сучасній початковій школі. 35. Розкрийте механізми становлення особистості. 36. Схарактеризуйте педагогіку Я. Корчака. 37. Проаналізуйте прогресивні світові системи початкової освіти. 38. Проаналізуйте систему початкової освіти Сінгапуру. 39. Розкрийте особливості початкової шкільної освіти Фінляндії. 40. Схарактеризуйте розвиток початкової освіти в Республіці Польщі. 41. Конкретизуйте освітні пріоритети Південної Кореї.
--	---

Інформаційне
забезпечення
(лінк на е-НМЗНД)

Основна література

1. Мачинська Н. І., Кость С. П. Педагогічна антропологія : навчально-методичний посібник. 2-е вид., допов. і переробл. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022. 190 с.

Додаткова література

1. Анатомія, фізіологія дітей з основами валеології, генетики та безпеки життєдіяльності : робочий зошит / Нінова Т.С., Зорочкіна Т.С., Шпак В.П. Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2024. 144 с.

2. Аносов І. П. Педагогічна антропологія : навч. посіб. Київ : Твім інтер, 2015. 264 с. URL: <http://surl.li/vfbhys>

3. Возняк А. Б. Педагогічна антропологія : навч. посіб. Дрогобич : РВВ Дрогоб. держ. пед. унту ім.Івана Франка, 2011. 190 с. URL: <http://surl.li/woohkk>

4. Задорожна-Княгницька Л. В. Педагогічна антропологія : навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів). Запоріжжя : ПП «РДЦ Дизайн Груп», 2015. 208 с. URL: <http://surl.li/pxulst>

5. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці : Букрек, 2018. 320 с. URL: <http://surl.li/jkhqtb>

6. Леві-Строс К. Структурна антропологія / пер. з фр. Зоя Борисюк. 2-е вид. Київ : Основи, 2000. 391 с.

7. Юрій М. Антропологія : навч. посібник. Київ : Дакор, 2008. 421 с. URL: <http://surl.li/xsicjn>

8. Шпак В. П. Розвиток ідей української народної педагогіки у творчій спадщині Ф. К. Вовка (1847-1918 рр.) : навчальний посібник / М. Г. Томенко. Черкаси : Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, 2014. 200 с.

Інформаційні ресурси

1. <https://uk.wikipedia.org/> (Вікіпедія)
2. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=43059 (Енциклопедія сучасної України)
3. <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua> (Словники України)
4. www.rozum.org.ua (Словники он-лайн)

	5. http://slovo.ridne.net (Електронні версії словників термінографічної серії «Слово Світ») 6. http://www.slovnyk.net (Великий тлумачний словник сучасної української мови) 7. https://uk.wikipedia.org/wiki (Портал «Антропологія»)
Матеріально-технічне забезпечення	Аудиторія теоретичного навчання, SMART Board, наукова література, робоча навчальна програма, презентаційні матеріали